

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Kohti kielitaitoista ja kielitietoista maailmankansalaisuutta – A-englannin päättöarvioinnin kriteerit käyttöön

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit ovat tarkentuneet, mutta kuinka selkeitä ne ovat kielenopettajille? Hämmennystä ovat herättäneet varsinkin A-englannin tavoitteiden T1–T5 kriteerit. Vaikka nämä ei-kielilliset tavoitteet ovat arvokkaita opetuksen sisältöjä, on vaikeaa hahmottaa, miten asettaa arvosana-asteikolle esimerkiksi englannin kielen aseman ymmärtäminen tai englanninkielisten aineistojen käyttäminen. Yritän pohtia tavoitteiden 1–5 merkitystä ja niiden arviointia oman arkeni kautta, jossa tunnen yhä enemmän olevani kasvattaja kuin opettaja. Opetan englantia ja ruotsia litalan yhtenäiskoulussa Hämeenlinnassa. Koulumme on pienehkön kyläyhteisön keskus, jossa kaikki tuntevat toisensa ja jossa kulttuurien moninaisuus ei ole kovin näkyvä osa koulun arkea. Kansainvälisiä projekteja ja kontakteja on meillä ollut vain satunnaisesti, koska meitä kielenopettajia on vain kaksi. Kieltämättä juuri meidän kaltaisemme kylän nuorille ikkunoiden avaaminen maailmaan on erityisen tärkeää.

Julkaistu: 12. toukokuuta 2021 | Kirjoittanut: Hanna Kökkö

Koko koulu kasvattaa kulttuuriin

Yksi kielten opiskelun tärkeä tavoite on kasvattaa nuoria kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen (T1–T3

(<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/600171>)). Tämä ei kuitenkaan ole pelkästään kielten opettajien tehtävä, vaan se on haaste koko kouluyhteisölle. Kuten opetussuunnitelman perusteissa todetaan, jokainen opettaja on kielen opettaja. Suuri osa oppimisestahan perustuu kirjoitetun, puhutun ja kuvallisen kielen ymmärtämiseen.

Kielten tunneilla ja materiaaleissa kulttuurien kirjo on läsnä koko ajan, sillä vierasta kieltä opetellaan, jotta ymmärrämme muita ja tulemme itse ymmärretyiksi. Englannin kielen asema on vahva, mutta se, miksi ja miten eri tavoin englantia käytetään, on yhä monimutkaisempi asia. Enää ei ole kyse vain maantieteen tuntemisesta tai brittienglannin ja amerikanenglannin eroista, sillä englantia on lingua franca yhä kirjavammassa kulttuurien, arvojen ja asenteiden värittävässä maailmassa.

Kielitietoisuus taas on kielen keskeisen roolin ymmärtämistä identiteetin rakentumisessa sekä kaikessa oppimisessa ja vuorovaikutuksessa. Me kasvatamme nuoristamme avarakatseisia ja suvaitsevia kansalaisia jokaisen oppiaineen kautta.

Kulttuuriin ja kielitietoisuuteen liittyvät kysymykset ovat hyviä keskustelunaiheita oppilaiden kanssa ja niiden ääreen kannattaa pysähtyä, vaikka se ei aina onnistuisikaan kohdekielellä. Ryhmätyöt, projektit ja tietokilpailut ovat olleet hedelmällisiä menetelmiä kulttuuriaiheiden käsittelyyn. Itse yritän ohjata oppilaita päättöarvioinnin kriteerien kautta pohtimaan kunkin työn tai projektin merkitystä, ymmärtämään, ettei se ole vain "kivaa ekstraa", vaan myös oppimisen tavoite ja tilaisuus oppilaille näyttää osaamistaan myös näillä osa-alueilla.

Maailmankansalaisen taitojen kehittymiseen liittyy myös englanninkielisten aineistojen ja toimintaympäristöjen löytäminen ja käyttäminen. Nuorten elämään liittyvä, elävästä elämästä poimittu materiaali kiinnostaa oppilaita. Monille vapaa-ajan pelit ja yhteisöt ovat vahvuus, joka voidaan huomioida arvioinnin osana. Kun oppilaat ymmärtävät, että he voivat vaikuttaa arvosanaansa, he voivat esitellä mielellään pelaamiaan pelejä ja pohtia, mitä taitoja he ovat niiden kautta saaneet.

Kielellinen päättelykyky kehittyy kieleen sukeltamalla

Pieni lapsi oppii sosiaalistumalla, lähiympäristöä tarkkailemalla ja toimimalla mallin mukaan, mihin on nyt tähdätty varhennetulla kielenopetuksella ja jo aiemmin kielikylvyillä. Isompi lapsi luonnollisesti vertailee uutta kieltä omaan äidinkieleensä. Se, että suomen kieli on järjestelmänä niin erilainen kuin englantia tai mikä tahansa muu kieli, asettaa suomalaislapsille erityisen haasteen. Myöhemmin on helpompaa vertailla englantia vaikkapa ruotsia. Itse kuljetan usein molempia kieliä mukana, kun opiskelemme kielioppia tai kun molemmista kielistä löytyy samanlaisia sanoja ja ilmaisuja. Kannustan oppilaita myös itse tekemään päätelmiä kielten välillä. Tämän tavoitealueen arvioiminen ei ole minulle vielä auennut, se on ennemminkin vain yksi työkalu kielen oppimisessa.

Huomaan helposti oppilaistani ne, jotka lukevat paljon kirjoja. Heille kielellinen päättely on helppoa ja kielen rakenteet hahmottuvat helpommin vahvan äidinkielen kautta. Haluaisin lisätä tarinoiden lukemista myös englannin kielellä ja kannustan siihen tarjoamalla oppilaille ylimääräistä luettavaa, varsinkin nopeille oppijoille. Koulussamme olemme myös yhteistuumin korostaneet lukemisen merkitystä. Olemme mukana Lukuliike-hankkeessa ja äidinkielen opettajan johdolla on koulutettu kirja-agentteja vinkkaamaan hyvistä kirjoista ja innostamaan muita lukemisen pariin. Viime syksynä rakensimme monialaisen oppimiskokonaisuuden, jossa lukemisen merkitystä tarkasteltiin jokaisen oppiaineen näkökulmasta.

Opiskelutaitoja elämää varten

Kielenopiskelutaidot kehittyvät kieltä opiskellessa ja kieli kehittyy, kun näitä taitoja oppii. Opiskelutaidot ovat sekä väline että tavoite: niitä opetetaan, jotta niiden avulla opitaan. Monipuolisten menetelmien käyttö opetuksessa ja niihin kannustaminen myös kotona mahdollistavat sen, että jokainen oppilas löytää itselleen sopivia tapoja oppia ja saa onnistumisen kokemuksia. Parhaimmillaan löytyy halu elinikäiseen oppimiseen ja kiinnostus oppia myös muita kieliä.

Tavoitteiden asettaminen on kehittymisen ja arvioinnin edellytys. Kielten oppikirjojen mainiot, selkeät aihekokonaisuudet ovat hyvä lähtökohta asettaa oppilaiden kanssa pienemmän aikavälin tavoitteita. Tavoitteiden tarkastelu ja arviointi kunkin oppilaan kanssa erikseen on aikaa vievää ja etsii minulla vielä muotoaan. Aihealueittainen eteneminen on selkeää myös eriyttämisen kannalta. Tehostetun tuen painoalueet löytyvät aihepiirin keskeisistä sanoista ja ilmaisuista.

Terve kielellinen itsetunto kehittyä turvallisessa ilmapiirissä

Kielitietoinen toimintakulttuuri perustuu kielelliseen toimintaan osallistumiseen eikä niinkään rakenteiden ja sanaston mieleen painamiseen. Tällöin luokan vuorovaikutustaidot nousevat yhä tärkeämpään rooliin. Se, että oppilas tulee toisten kanssa toimeen, kykenee yhteistyöhön ja uskaltaa käyttää kieltä viestinnässä, on perusta kielen oppimiselle. Näitä taitoja harjoitellaan kaikissa oppiaineissa ja koko koulun toiminnassa. Ryhmäyttäminen, osallistaminen ja terveen itsetunnon vahvistaminen ovat kielenoppimisen kulmakiviä.

Murrosiän tuoma itsekriittisyys ja ryhmän aiheuttama paine voivat pahimmillaan viedä nuorelta kokonaan uskon omaan osaamiseensa. On hienoa, että mielen hyvinvointi ja siihen liittyvien taitojen oppiminen on meidän koulussamme nostettu yhdeksi tärkeäksi temaksi, jota käsitellään valinnaiskursseilla useilla eri luokka-asteilla ensi vuonna. Toivon ja uskon, että sanoittamalla oppilaiden kanssa tunteita ja mielen hyvinvointiin liittyviä asioita rakennamme myös kielelliseen ilmaisuun rohkaisevaa turvallista ilmapiiriä.

Entä miten voimme oppilasarvioinnin kautta tukea nuoren itsetuntoa ja kehittyvää kieliminää? Miten annamme kehittävää ja kannustavaa palautetta, joka innostaa yrittämään yhä enemmän? Monipuolisen arvioinnin kehittäminen on peruskoulun opetussuunnitelman keskeinen tavoite. Arvioinnin halutaan olevan kannustavaa, oppimista edistävää, itsearviointia ja oppilaan osallisuutta kehittävää, oppimisprosessin näkyväksi ja ymmärrettäväksi tekevää sekä vuorovaikutteista ja keskustelevaa. Tätä ajatellen on vaarallista tuijottaa arvosanakriteerejä jokaisen yksittäisen tavoitteen kohdalla.

Digitaalisuus tarjoaa tänä päivänä monenlaisia mahdollisuuksia kielisalkun kokoamiseen, mutta en ole itse vielä löytänyt ihanteellista alustaa, josta olisi muotoutunut vakituinen käytäntö. Tunnistan tässä kohtaa koulutuksen tarpeeni. Painimme kaikki vähäisten tuntimäärien puitteissa. Silti uskon, että juuri portfolion tai kieliprofiilin kaltaisella välineellä on mielekkäämpää arvioida oppilaan kehitystä näissä opetussuunnitelman tavoitteissa T1–T5 kuin laatimalla aiheesta koekysymyksiä.

Kielitaidon vai ihmisenä kasvun mittaamista

En koe varsinkaan tavoitteiden T4–T5 kriteerejä tavoitteiden asettelusta, opiskelustrategioiden hyödyntämisestä, oppimisen reflektoinnista, eri vuorovaikutustapojen hahmottamisesta, saati itseluottamuksen kehittymisestä kovin onnistuneina, sillä nämä tavoitteet liittyvät enemmän ajattelun kehittymiseen kuin tietyn arvosanan edestä oppimiseen. Ne ovat toki tärkeitä opetukselle ja oppimiselle asetettavia tavoitteita.

Tuntuu, että A-englanti on paljon vartijana. Tavoitteet ovat korkealla ja niitä on paljon. Kun ääripää on jatkuvasti yhä kauempana toisistaan, on yhä vaikeampaa palvella kaikkia. Etevimmätkin peruskoululaiset tarvitsevat vielä paljon tukea kasvuun sekä opettajalta että ryhmältä.

On erittäin tärkeää keskustella, millä kriteereillä voi suoriutua oppimäärästä hyväksyttävästi sekä millaisia taitoja ja millaista kielen osaamista tavoitellaan, jotta voi saada arvosanan viisi. Minusta silloin sekä tavoitteiden että kriteerien on oltava oppilaalle hyvin selkeitä ja konkreettisia ja niitä on oltava vähemmän.

Monet erilaiset käyttäytymisen ja hyvinvoinnin ongelmat sekä oppimisen esteet ja haasteet tekevät kouluarjesta vanuvan ja repeilevän tilkkutäkin. Yhä tärkeämpää on aito kohtaaminen, eheyttäminen, tiedon rajaaminen ja työskentelyn fokusointi. Onko pyrkimys yhtenäiseen arviointiin valtakunnallisesti mahdollista, niin kauan kuin arki on niin erilaista eri puolilla maata?

Tärkeintä on pyrkiä vahvistamaan jokaisen kouluyhteisön kykyä elää lasten ja nuorten kanssa sellaista arkea, joka tekee heistä vahvoja oppimaan. Mitä tahansa ja myös englantia.

FM Hanna Kökkö on lehtori litalan yhtenäiskoulussa.

Lisätietoja

Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Englanti, A-oppimäärä. E-perusteet.

Saatavilla: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/600171>

(<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/600171>)

Opetushallitus (2020a). Perusopetuksen päättöarvioinnin arvosanakriteerit valmistuvat. Tiedote 31.12.2020. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/perusopetuksen-paattoarvioinnin-arvosanakriteerit-valmistuvat> (<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/perusopetuksen-paattoarvioinnin-arvosanakriteerit-valmistuvat>)

Opetushallitus (2020b). Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit. Opetushallituksen määräys OPH-5042-2020.

Saatavilla: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Perusopetuksen%20p%C3%A4%C3%A4tt%C3%B6arvioinnin%20kriteerit%2031.12.2020.pdf>

(<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Perusopetuksen%20p%C3%A4%C3%A4tt%C3%B6arvioinnin%20kriteerit%2031.12.2020.pdf>)

Artikkeliin viittaaminen

Kökkö, H. (2021). Kohti kielitaitoista ja kielitietoista maailmankansalaisuutta – A-englannin päättöarvioinnin kriteerit käyttöön. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(3). Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2021/kohti-kielitaitoista-ja-kielitietoista-maailmankansalaisuutta-a-englannin-paattoarvioinnin-kriteerit-kayttoon>

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2021/kohti-kielitaitoista-ja-kielitietoista-maailmankansalaisuutta-a-englannin-paattoarvioinnin-kriteerit-kayttoon>)